

Japán nyelvoktatás Magyarországon

HIDAS JUDIT

Az orientalisztika – elsősorban mint nyelvészeti stúdium – Magyarországon nagy hagyományokkal rendelkezett a XX. század első felében. A japán tanulmányok folytatásának színhelye az Eötvös Lóránd Tudományegyetem 1923-ban alakult Kelet-ázsiai Nyelvészeti és Irodalmi Tanszéke volt, ahol a munka a második világháború alatt 1942-ben szakadt meg.

A II. világháborút követően – mintegy 2 évtizedes kihagyás után – a japán nyelv oktatása tanfolyamokon indult meg, például a TIT szervezésében.

Később más, a nagyközönségnek szóló nyelviskolák is felvették időnként a meghirdetett nyelvek sorába a japánt, de rendszeres japán nyelvoktatás nemigen zajlott.

Ami a szervezett állami oktatási intézményeket illeti, három szintről beszélhetünk. A felsőoktatásról, a középfokú oktatásról, és az alsófokú oktatásról.

Az ELTE-n, a Kínai-kelet-ázsiai Tanszék keretében, 1986-ig fakultatív tárgyként lehetett választani e nyelvet. 1986-ban megalakult a japán szak, ahol a stúdium 5 éves.

-A japán mint választható idegen nyelv, a Külkereskedelmi Főiskolán 1984 őszétől került bevezetésre. A Főiskolán a stúdium 3 éves.

A felsőoktatási intézmények közül két vidéki egyetemen folyik még az oktatása. Az egyik, a Miskolci Bölcsész Egyesület, ahol 1989-ben indult egy *japán nyelv és művelődéstörténet* szak; az itteni hallgatók első csoportja 1993-ban végez.

Meg kell említeni a szegedi József Attila Tudományegyetemet, ahol az idegennyelvi lektorátus fakultatív tárgyként taníthatja a japánt, immár 4 éve. Ez a képzés japán szakos végzettséget vagy képesítést nem ad, csupán a japán nyelv és történelem bizonyos aspektusainak megismerésére nyújt lehetőséget. Néhány éve fakultatív tárgyként tanulható japán a Budapesti Tanárképző Főiskolán is. A 70-es években a Budapesti Műszaki Egyetem Nyelvi Intézetében is volt japán fakultáció.

Sajátos módon legkésőbb a középfokú oktatásban került bevezetésre a japán; csak 1989-ben, Budapest egy gimnáziumában, kísérleti jelleggel.

Az általános iskolai képzésben – ugyancsak kísérletképpen – már jóval korábban, 1986-ban elindult egy program. A színhelye a törökbálinti kísérleti iskola, ahol egy "nyelvcsoportnyi" gyerek kezdhette a nyelvet tanulni. Néhány budapesti általános iskolában (jelenleg) folynak próbálkozások a japán mint alternatív idegen nyelv bevezetésére.

Ezek a próbálkozások helyi kezdeményezések. Az erőfeszítések szakmai, oktatásügyi, azaz szervezeti koordinációja még nem valósult meg.

A japán nyelv a hazai oktatási struktúrában

A japán, mint választható idegen nyelv, az általános iskolákban rendszerint nem szerepel – kivéve a már említett Törökbálintot, illetve néhány elszánt helyi kezdemé-

nyezést. Rendszerint a középiskolákban sem tudják felajánlani a japánt, mint választható második idegen nyelvet.

Az okok közül kettőt érdemes kiemelni:

Jóformán nincsenek a magyar tanulók számára készült tananyagok, illetve ha vannak is, azok javarészt a felsőfokú oktatásban használhatóak. Érdemben használható magyar-japán illetve japán-magyar szótár nem került forgalomba – tehát gyakorlatilag bármely korosztályból csak olyanok foglalkozhatnak a japán nyelv tanulásával, akik megfelelő szinten bírják a világnyelvek valamelyikét. Vonatkozik ez az oktatókra is. Japán anyanyelvűek közül számosan ajánlkoznak nyelvoktatásra, de vagy nekik kéne tudniuk magyarul, vagy a tanulóknak angolul ahhoz, hogy közös nyelvet találjanak. Ez utóbbira példa a Babits gimnázium esete, ahol csak azok a tanulók tanulhatják a japánt, akik már tudnak angolul.

Másodsorban – de alighanem a legsúlyosabb akadályként – említendő a japán szakos nyelvtanárok hiánya. A legutóbbi időkhöz japán szakos tanárképzés Magyarországon nem volt, s ma is csak az ELTE-n folyik.

Semmi garancia nincs arra, hogy japán nyelvtudás birtokában a frissen végzetek tanárként helyezkedjenek el. Hiába a más nyelvek tanulásához képest szükséges magas, két-háromszoros energiabefektetés és a nem csekély egyéni anyagi ráfordítás, a tanári pálya erkölcsi és anyagi alulértékelése sokakat elriaszt. Bármely idegen nyelvről legyen is szó, annak oktatása legsikeresebben akkor valósítható meg, ha az oktatásban helyi tanárok is részt vesznek, nem csak anyanyelvűek.

Jelenleg azokban az intézményekben, ahol japán nyelvoktatás folyik, dolgozik néhány magyar anyanyelvű japán tanár. Ők úgy váltak tanárokká, hogy alapképzettségükre építve japán nyelvi tanulmányokat folytattak; japáni ösztöndíjakkal Japánban is kiegészítő képzést kaptak. Részt vesznek ezen kívül a japán oktatásban olyan japánok, akik különféle okoknál fogva Magyarországon élnek.

A legnagyobb probléma azonban az, hogy a magyar nemzetiségű japán nyelvtanárok száma rendkívül csekély; ezek az emberek nagyon leterheltek.

Tananyagellátottság; tárgyi feltételek

Magyarországon a japán nyelv oktatása olyan tananyagokból történik, amelyekhez az egyes intézmények adományok formájában jutnak. A legfőbb adományozó forrás a *Japán Alapítvány*. A magyarországi könyvterjesztés ugyan nem kínál kellő minőségű és mennyiségű külföldi tananyagot. Nem beszélve arról, hogy egy-egy egyszerű japán tankönyv is kb. egyhavi hallgatói ösztöndíjba kerül.

Minden intézmény igyekszik a könyvek igénylését úgy irányítani, hogy az legjobban igazodjék az adott intézményi tantervhez. Az ELTE-n pl. aránylag sok irodalom-elméleti, irodalomtörténeti, történelmi stb. szakkönyv beszerzése szükséges, míg a Külkereskedelmi Főiskolán, ahol a modern japán nyelven kívül az üzleti, tárgyalási nyelv, kommunikáció elsajátítása a cél, sok a business-Japanese, newspaper-Japanese, kultúrtörténeti, kommunikáció-orientált tankönyv is.

Magyarok számára magyar nyelvi alapon íródott japán tankönyv, tananyag meglehetősen kevés van: ezért kénytelenek vagyunk más nyelven írt tananyagot használni. Ez a nyelv legtöbbször az angol, de a hallgatók nyelvi előképzettségétől függően lehet német, orosz vagy francia is.

Jelenleg rendelet nem szabályozza, hogy minden magyar iskola köteles lenne egy bizonyos idegen nyelvet egységesen első idegen nyelvként tanítani. A gyerekek első idegen nyelvként a legkülönbözőbb nyelveket választhatják, így az oktatás technikaiilag nagyon megnehezedik. A magyar magyarázó alapnyelvként ugyan jó, de magyar alapú tankönyvek csak kezdő, felnőtt hallgatóságnak szóló típusban léteznek. Mind-

ez sokakat távol tart a japán nyelv tanulásától.

Javaslatok

A japán nyelvoktatás elterjesztése szempontjából az alábbi feladatok kiemelt fontosságúak:

- a japán nyelv oktatói utánpótlásának megoldása a magyar oktatási rendszerben;
- a pálya vonzóbbá tétele azok számára, akiknek a kvalifikációja megvan az oktató munkához, de nem a tanári pályán helyezkednek el;
- szorgalmazni kell magyarok számára készülő tananyagok elkészítését, a közvetítő nyelv kiküszöbölését;
- célszerű japán oktatásmódszertani központ kialakítása: megfelelő tananyag-, szakkönyv- és adatbázissal. Ennek a központnak a feladata lehetne a szakmai koordináció azon intézmények között, ahol már folyik japán nyelvoktatás, s elláthatná szakmai tanácsokkal és információkkal azokat a helyeket, ahol újonnan tervezik a japán nyelv oktatásának bevezetését. E terv kivitelezéséhez bizonyára az újonnan létesült budapesti Japán Alapítványi Központ is érdemben hozzá tud járulni.